

17. Методические рекомендации по проведению бонитировки почв / Л.Я. Новаковский, Д.С. Добряк, А.П. Канаш и др. – К., 1992.–96с.

18. Лісовий М.В. Продуктивність основних типів ґрунтів України / М.В. Лісовий, А.В. Комариста // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. – 2008. – №2. – С. 12-14.

19. Методологічні і методичні принципи грошової оцінки сільськогосподарських угідь / В. Я. Месель-Веселяк, М. М. Федоров // Економіка АПК. – 1995. – № 2. – С. 11–16.

20. Методологічні і методичні принципи грошової оцінки сільськогосподарських угідь / В. Я. Месель-Веселяк, М. М. Федоров. – К. : ІАЕ УААН, 1995. – 6 с.

21. Удосконалення грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення / В. Я. Месель-Веселяк, М. М. Федоров // Економіка АПК. – 2002. – №8. – С. 10.

Стаття надійшла до редакції 27.01.2016 р.

*

УДК 30.837:338.43.01

*Ю.Я. ЛУЗАН, доктор економічних наук, доцент,
голова Наглядової ради
Федерація аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України
О.Ю. ЛУЗАН, кандидат економічних наук,
заступник директора
ТОВ «Мостехагро»*

Інституціоналізм – наукова платформа для удосконалення державної аграрної політики

Постановка проблеми. Інтеграція аграрного сектору України до світової продовольчої системи дедалі більше вказує на недостатньо сформоване інституційне середовище, що не забезпечує його подальший конкурентний розвиток. Базовими складовими розбудови сприятливого середовища для агропромислового розвитку є «інституції» – як правила, та «інститути» – як суб'єкти, які утверджуються державою й ринком, практика функціонування яких передбачає їхній взаємозв'язаний вплив через систему стимулів та обмежень, що повинно забезпечувати ефективну діяльність суб'єктів аграрного підприємництва.

Нині функціонування аграрного сектору супроводжується недосконалою й застарілою системою управління, великою залежністю від сировинного експорту й одночасно всезростаючим згортанням ємності внутрішнього ринку через зниження купівельної спроможності населення та цінової інфляції, переважно декларативним дерегулюванням

аграрного підприємництва, деградацією сільського населення і занепадом сільської поселенської мережі. Розвиток земельної, інфраструктурної та соціальної реформи на селі загрозливо призупинено, одночасно аграрна економіка характеризується наявністю неефективних інститутів – викривленою поведінкою чиновництва, високим рівнем тінізації, корупції, монополізму, неплатежів тощо.

У результаті позитивна динаміка розвитку агропромислового виробництва попередніх років, як результат раніше започаткованих ринкових реформ призупинена у 2015 році, де за попередніми даними Мінагрополітики України стався спад виробництва продукції сільського господарства на 4,8 % (дані без урахування АР Крим і м. Севастополя).

Така ситуація вимагає адекватного та науково обґрунтованого удосконалення державної аграрної політики, запровадження ефективних регуляторів не тільки для активізації підприємницької діяльності, але й для зміни структури агропромислового вироб-

© Ю.Я. Лузан, О.Ю. Лузан, 2016

ництва на основі досконаліших правил поведінки суб'єктів підприємства, органів державного управління та суб'єктів громадянського суспільства з використанням кращого світового досвіду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування сприятливого інституційного середовища для ефективного агропромислового розвитку присвячені новітні дослідження І.Г. Кириленка [2], Ю.О. Лупенка [4], М.Ф. Кропивка [3], П.І. Гайдуцького [1], П.Т. Саблука [7-11], Ю.М. Сафронова [12], В.П. Рябоконея [6], Б.Й. Пасхавера [5], а в частині наукових оцінок методологічних засад застосування інституціоналізму і розвитку даної наукової платформи в контексті політики розбудови аграрного сектору економіки, включаючи підприємство та аграрний ринок – М.Й. Маліка [13 – 15], О.Г. Шпикуляка [13-18], в яких зроблено наукові оцінки й окреслено інституційні чинники конкурентного розвитку аграрного сектору України.

Мета статті – конкретизувати основні проблеми та запропонувати авторське бачення шляхів удосконалення державної аграрної політики на основі теорії інституціоналізму з метою забезпечення конкурентного розвитку аграрного сектору України на сучасному етапі.

Виклад основних результатів дослідження. Конкурентний розвиток агропромислового виробництва як основи сільського розвитку в сучасних умовах України неможливий без постійного й системного удосконалення державної аграрної політики, під якою ми розуміємо як мистецтво управляти, що повинно не тільки чітко закріплюватись у відповідних законодавчих актах, але і бути обов'язковим для виконання всіма учасниками господарського процесу та державних інститутів.

Базовими складовими такої політики є відповідні інституційні механізми прямого впливу держави на системи аграрного бізнесу, які при гармонізованій взаємодії із ринковими механізмами саморегулювання створюють сприятливі умови для його ефективного розвитку, поєднуючи приватні й суспільні інтереси.

У цілому інституційна система, яка формує відповідні умови для функціонування аграрної сфери, представлена системними інститутами (суб'єкти аграрного підприємства, органи державного управління, структури громадянського суспільства та наддержавні структури – членами яких відповідно укладених угод є держава) й інституції у вигляді формалізованих правил закріплених вітчизняним законодавством, а також неформальні правила у вигляді об'єктивних ринкових законів, переконань, віри, релігії, менталітету, моральних принципів, звичаїв тощо (рис.).

Завдання влади – змістовно наповнювати інституційну систему необхідним змістом та ефективними інструментами стимулів і обмежень відповідно до сучасних викликів, загалом створюючи найсприятливіші умови для ефективної діяльності суб'єктів (інститутів) аграрного підприємства максимально забезпечуючи економічну свободу бізнесу.

Стосовно економічної свободи як основного мотиваційного фактора розвитку бізнесу в Україні, то вона залишається однією з найнижчих у світі, яка за міжнародними оцінками навіть погіршилася протягом минулого року. Це комплексна категорія, яка ґрунтується на верховенстві права, гарантовано захищаючи права власності, свободу від корупції та монополізму, мінімальне втручання держави в підприємницький процес (помірні податки, помірні державні витрати), ефективне державне регулювання ринку і трудових процесів, відкритість ринків для торгівлі аграрною продукцією, інвестицій, інновацій та фінансових операцій.

Зрозуміло, що лише виходячи із такого погляду бізнесова агропромислова діяльність нині відбувається в складних інституційних умовах, зумовлених не тільки транзитивними змінами при формуванні ринкової системи аграрного бізнесу, але й неспроможністю влади змістовно та обґрунтовано економічно і соціально регламентувати відповідні інституції (правила) господарського процесу, не тримаючись за старі методи управління та не обмежуючи економічні свободи суб'єктам аграрного підприємства.

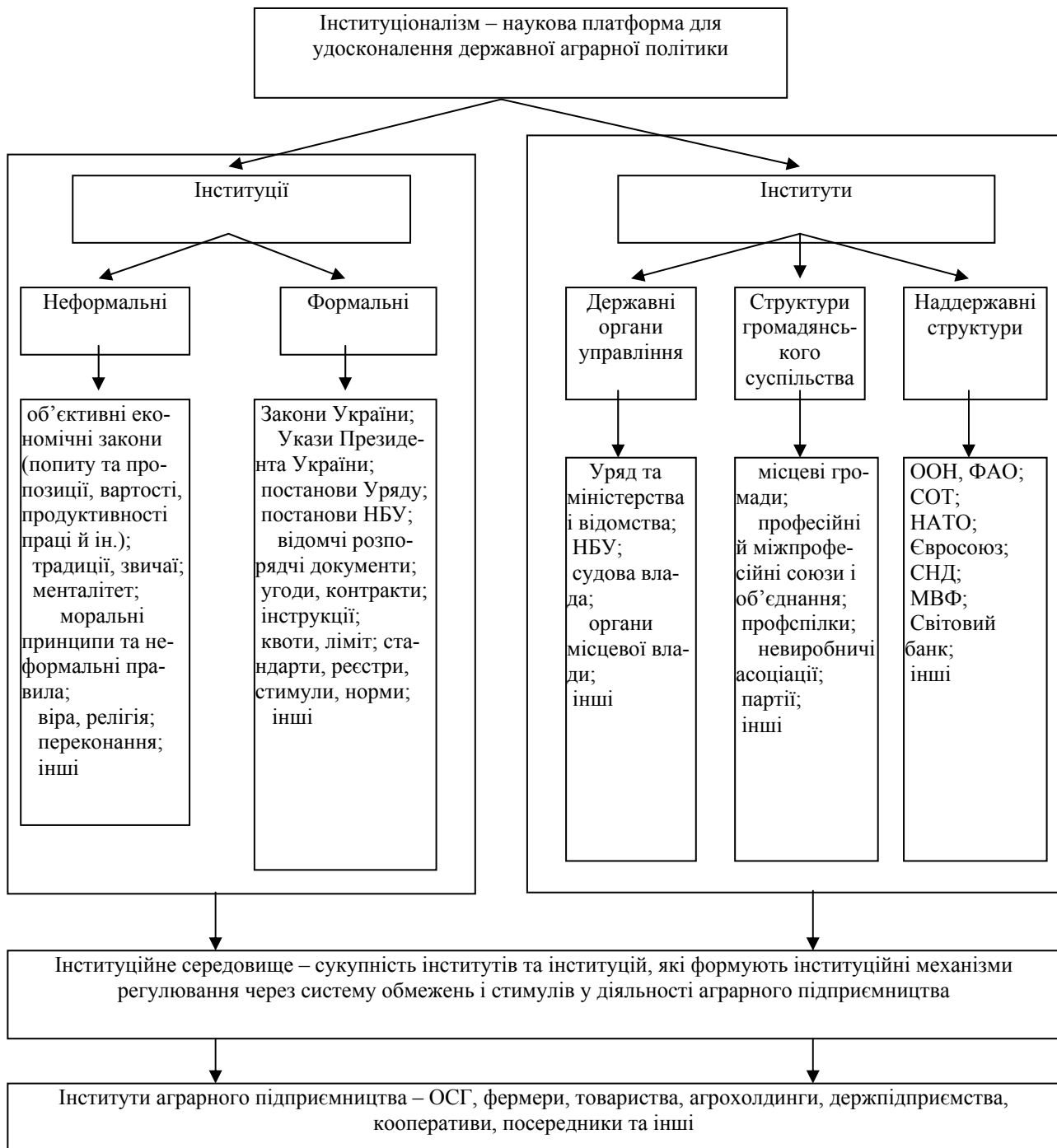

Схема складових інституційної системи аграрного сектору економіки

Джерело: Сформовано авторами на основі проведених досліджень і теоретико-методологічних узагальнень.

Крім того, такі базові складові аграрної реформи – земельна, господарська, інфраструктурна, податкова та соціальна, технологічна, технічна, організаційна, економічна, ще й до цього часу знаходяться або в стадії невизначеності, або незавершеності, що теж суттєво обмежує результативність економічної діяльності суб'єктів господарювання (табл.).

Особливу актуальність, виходячи із сучасних реалій здійснення аграрного підпри-

ємницького процесу, набуває політика в умовах задекларованої євроінтеграції, яка вимагає від держави у прискореному режимі створювати необхідні інституційні умови для конкурентної спроможності функціонувати не тільки на глобальному продовольчому ринку, але й на глобальних ринках аграрних капіталів, кредитів, інвестицій та інновацій, робочої сили і технологій за європейськими принципами.

Основні проблеми інституціоналізації господарського механізму (інституційних норм аграрної реформи) в аграрній сфері України

Напрямок	Характеристики й вплив на розвиток аграрного підприємництва
<i>Земельна реформа</i>	Не завершена - земля не стала товаром, бо відсутня відповідна інституційна база регулювання, зокрема, для запровадження іпотечного кредитування, об'єктивної оцінки вартості земель та ін.
<i>Господарська реформа</i>	Не завершена – наявні системні неконкурентні й дискримінаційні дії і вибірковий підхід до підтримки підприємств різних організаційно-правових форм господарювання, не діє антимонопольне законодавство, відсутні механізми регулювання ринку тощо
<i>Реформа інфраструктури</i>	Не завершена – системні труднощі із забезпеченням збуту сільськогосподарської продукції, особливо в малих і середніх виробників (монополізовані канали реалізації, особливо експорту), не створені сприятливі умови для розвитку обслуговуючої кооперації, біржової торгівлі тощо
<i>Податкова реформа</i>	На етапі переформатування інституційної бази – часті зміни податкової політики, відміна режиму справляння ПДВ та фіксованого сільськогосподарського податку повертає до адміністрування оподаткування, що не відповідає принципам дерегуляції, не приймаються пропозиції щодо запровадження єдиного сільськогосподарського податку
<i>Соціальна реформа</i>	Не завершена – село непривабливе для життя і праці, найнижчий рівень оплати праці та пенсійного забезпечення порівняно з іншими галузями економіки, поглиблюються процеси депопуляції й деселянізації, нерозроблені соціальні стандарти проживання на селі, згортається медичне, транспортне, комунальне та інші види обслуговування

Джерело: Сформовано авторами на основі проведених досліджень і теоретико-методологічних узагальнень.

Зрозуміло, що для цього державна аграрна політика повинна бути концентровано закріплена не тільки у відповідних законодавчих актах, але й бути обов'язковою для виконання всіма суб'єктами державного управління та господарювання, а не мати декларативний характер, особливо в питаннях бюджетної підтримки, антимонопольного регулювання, податкової і соціальної політики тощо. Відповідна законодавча база за період незалежності України була певною мірою сформована та в основному відповідала попереднім викликам. Але, мабуть, цілком зрозумілим є й те, що нині державна аграрна політика вимагає необхідної модернізації з метою її відповідного адаптування зі Спільною аграрною політикою ЄС, правилами СОТ, сучасних тенденцій на внутрішньому та зовнішньому ринках з урахуванням національних інтересів, одночасно посилюючи відповідальність усіх суб'єктів за її дотриманням.

Слід зазначити, що багато положень Угоди про асоціацію з ЄС не є принципово новими порівняно з попередніми євроінтеграційними намірами України. Вони в основному були визначені для виконання у законі про основні засади державної аграрної полі-

тики та Державній програмі розвитку українського села на період до 2015 року. Проте дані законодавчі акти нині вже втратили свою чинність, але такі вимоги, як завершення земельної реформи, адаптація до директив і регламентів ЄС з гарантування безпечності та якості продовольства, організації органічного виробництва, запровадження ринкових принципів державно-приватного партнерства, захисту навколишнього середовища, розвиток системи дорадництва й обслуговуючої кооперації, організація ефективного страхування сільгоспризиків, розробка і запровадження соціальних стандартів проживання в сільській місцевості, проведення суцільної паспортизації соціальної інфраструктури та розробки регіональних програм розвитку українських сіл, створення незалежної системи моніторингу розвитку аграрного ринку, створення додаткових робочих місць, проведення аграрного перепису й низка інших вимог так і залишилися нереалізованими.

Цілком логічним було б продовжити дію зазначених законів, скажімо, до 2020 року, із внесенням відповідних змін та доповнень, які б наповнили і законодавчо удосконалили державну аграрну політику. В результаті на

нинішній час в Україні немає законодавчого акта, який би концентровано та системно окреслював державну аграрну політику, що не дає змоги забезпечити не тільки її результативність і послідовність, але й впевненість учасників аграрного ринку у відповідній поведінці інститутів влади. Більше того, нині практично залишаються декларативними основні вимоги такого системного закону, як державна підтримка сільського господарства у частині бюджетної підтримки розвитку критичних галузей сільського господарства, будівництва об'єктів соціальної сфери на селі, а також інституційних механізмів регулювання аграрного ринку, цін, функціонування державного регулятора – Аграрного фонду, організації страхування сільгоспризиків, створення Фонду аграрних страхових субсидій, підтримки кредитування сільгоспвиробників та ряд інших.

Одночасно відмінено спеціальний режим справляння ПДВ для сільгоспвиробників, що на нинішній час не тільки залишалось їхнім основним джерелом державної підтримки, але й діяло в автономному режимі та не передбачало втручання податкових органів у сільськогосподарську діяльність. Запровадження наступної податкової звітності по справлянню ПДВ, відкриття податкових рахунків, проведення перевірок фіскальними органами знову суттєво зарегулює аграрне підприємництво, відхід від якого нині поставлено в найвищий пріоритет державної політики з дерегулювання.

Крім того, вводяться нові вимоги з оподаткування рухомого і нерухомого майна та деякі інші види податків. Тобто, як і раніше, мрія аграрників про єдиний сільськогосподарський податок знову залишається мрією, що, безумовно, тільки ускладнить умови господарювання суб'єктів аграрного ринку.

Як наслідок, маємо викривлений та незбалансований відносно попиту і пропозиції процес агропромислового виробництва, структуру експорту, формування ірраціональних економічних відносин, прогресування монополізму й тіньового ринку, деградацію сільських територій, а загалом суттєву втрату цілісної державної політики, яка повинна забезпечувати сільський розвиток.

Очевидним є і те, що подальше зменшення до мінімуму бюджетної підтримки сільського господарства при одночасному суттєвому нарощуванні податкового навантаження, неможливість одержання кредитів через їхню надвисоку вартість та відсутність заставної бази (в т.ч. іпотеки землі), посилення конкуренції як наслідок відкритості українського ринку для конкурентніших європейських продовольчих товарів об'єктивно призведе до чергової інфляції, банкрутства, згортання виробництва й інших негараздів.

Виходячи з реалій про зону вільної торгівлі з ЄС та очікуваного внесення змін до Конституції щодо децентралізації влади, мабуть доцільно було б терміново розробити й прийняти новий закон про державну підтримку сільського господарства і розвитку сільських територій із позицій створення однакових стартових економічних умов господарської діяльності, особливості оподаткування сільгоспвиробників та модернізувати систему управління аграрним сектором в умовах євроінтеграції й децентралізації влади, які б не тільки відповідали стандартам ЄС, але також вирівнювали б стартові конкурентні передумови для аграрного підприємництва країн-учасників спільного ринку. В іншому випадку неможливо забезпечити однакові конкурентні умови, які й так є дискримінаційними для українського аграрного бізнесу та підтримуються завдяки низькому рівню заробітної плати й інших соціальних виплат, спрощенню технологій тощо. Тому держава нині повинна чітко визначити національні стратегічні орієнтири і пріоритети розвитку аграрного сектору, який уже заявив про себе як галузь, яка спроможна витягнути із кризи вітчизняну економіку, вже ставши однією з головних бюджетоформуючих та експортних галузей. За таких тенденцій розвитку аграрного сектору, логіка підказує, що потрібно максимально оберігати галузь, яка «несе золоті яйця», а не ускладнювати економічні умови її функціонування.

Слід також наголосити, що формальна гармонізація інституціонально-правової бази розвитку національного аграрного сектору економіки з європейською моделлю не-

спроможна сама по собі розв'язати проблему підвищення конкурентоспроможності виробленої агропродовольчої продукції. Потрібна ще політична воля щодо реальної політики держави в створенні справедливих правил гри для всіх суб'єктів ринку й забезпечити науково обгрунтоване завершення всіх складових аграрної реформи, створення умов для інноваційно-технологічної модернізації ресурсної бази та структури виробництва, забезпечення випуску сучасного асортименту конкурентної продукції із максимальним рівнем доданої вартості за гармонізованими стандартами, освоєнням сучасного менеджменту й маркетингу для просування їх на міжнародні ринки.

Але і зазначене не розв'яже проблему конкурентного розвитку аграрного сектору України без реального обмеження монополізму, тіньової економіки та усунення корупції. Тільки комплексні заходи уможливають розвиток аграрного ринку за європейськими принципами.

У даний час як держава в цілому, так і аграрний сектор знаходяться у важкому економічному стані, спричиненому не тільки війною, але й глибокою бюджетною, фінансовою і банківською кризою та незавершеністю структурних реформ.

Світовий досвід має багато позитивних прикладів виходу з аналогічних складних ситуацій. Вихід із кризи у США в період депресії був значною мірою зумовлений широким використанням інституційних механізмів економічного зростання шляхом системного й органічного поєднання ринкових механізмів і державного регулювання та особливо завдяки широкому використанню заходів щодо підвищення попиту. Зокрема, ще в 30-х роках минулого століття було створено Продовольчу корпорацію, однією з основних функцій якої стала продовольча підтримка малозабезпечених верств населення, яка функціонує й донині (зазначимо – це у найбільш економічно розвинутій країні світу).

Багато країн у кризових ситуаціях прив'язували національну економічну систему до найнадійнішого активу – продуктів харчування, що цілком може бути застосовано і в сучасних умовах України. Це, пере-

дусім, сприятлива бюджетна, податкова, фінансова, митно-тарифна та цінова політика для ефективного функціонування галузі.

Слід особливо підкреслити, що для України найвагомим конкурентним виробничим і економічним ресурсним потенціалом є землі сільськогосподарського призначення, які ще й до цього часу не одержали повноцінного власника та господаря. Це при тому, що ключовою метою земельної реформи, яка бере свій початок прийняттям Постанови ще Верховною Радою УРСР «Про земельну реформу» № 563-ХІІ від 18.12.1990 року, було чітко визначено створення реально-го власника землі.

Більше того, майже 15 років не виконуються прикінцеві положення Земельного кодексу України в частині запровадження ринку земель сільськогосподарського призначення, мотивуючи це складністю підготовки відповідного законодавства. Але через це селяни позбавляються найважливішого права власника земельних ділянок – права на земельну ренту і з цих позицій розпоряджатися своєю власністю, як це прийнято в ринкових системах більшості країн світу.

Нині в Україні це просто заполітизоване питання. З одного боку, неможливість запровадження ринку сільськогосподарських земель маніпулюється в основному політиками, як правило, в передвиборчому процесі, використовуючи його як аргумент ніби для захисту інтересів селян. Але з іншого боку – замовчується економічна сторона даного питання. Зокрема, без запровадження ринку земель сільськогосподарського призначення неможливо розв'язати надзвичайно важливі економічні проблеми:

невизначеність повноцінного власника на землі сільськогосподарського призначення позбавляє як державу, так і селян – власників державних земельних актів одержувати земельну ренту як частину доходів. Земельна рента як економічна категорія об'єктивно створюється, але за таких обставин в основному привласнюється монополістами, посередниками та експортерами, усунувши біржову торгівлю і державне регулювання та використовуючи при цьому маніпулювання цінами при закупівлі продукції у сільгоспвиробників, що чітко відстежується сутте-

вою різницею цін на світових і внутрішньому ринках;

унеможливиє запровадження найпотужнішого інституційного механізму фінансового забезпечення – земельного іпотечного кредитування сільгоспвиробників (у багатьох розвинутих країнах до 80% кредитів одержується завдяки даному механізму. Це особливо актуально для вітчизняних дрібних сільгоспвиробників, які мають обмежену заставну базу для кредитування, відсутність реєстру стандартизованого до світових вимог нерухомого майна тощо);

не уможливиє визначити реальну вартість українських чорноземів, що може забезпечити тільки ринок, яка за нинішніми нормативними оцінками має просто принизливу ціну (в кілька разів нижчу від аналогічних земель у країнах із розвинутою ринковою економікою). Реальна ринкова оцінка вартості земель України, які сформували одну з найбагатших екосистем світу, автоматично дасть змогу встановити реальні обсяги податків на землю й економічно обґрунтовану орендну плату;

запровадження ринку земель примусить владу провести повну інвентаризацію та регулярно здійснювати суцільну агрохімічну паспортизацію земель, що суттєво підвищить рівень організації й конкурентності сільськогосподарського виробництва;

є цілий ряд інших економічних чинників, які пов'язані зі стримуванням надання селянам права загальноприйнятих властивостей відносин власності на землю – нерівноправні та диспаритетні економічні відносини з іншими суб'єктами ринку, обмеження інтересу інвесторів, ускладнення пошуку партнерів по бізнесу, в т.ч. іноземних тощо.

Найголовнішим абсурдом є те, що в цілому така ситуація викривлює економічні відносини не тільки в аграрному секторі, але й у національній економіці, породжує тіньовий ринок земель сільськогосподарського призначення та корупцію, а сотні тисяч селян уже так і не зможуть ніколи використати своє конституційне право розпорядитися своєю власністю. Це є ще одним класичним прикладом дискримінаційного обмеження економічної свободи селян.

Безумовно, запровадження ринку земель сільськогосподарського призначення вимагає виваженого законодавства, яке повинно формалізувати правила земельних відносин, створення цілого ряду інститутів та запобіжників для економічно обґрунтованого регулювання – державний земельний банк, державний земельний фонд, земельний кадастр, система реєстрації власності, аукціони, надання більших повноважень місцевим громадам по контролю за земельними трансакціями тощо. Це вже є в інших країнах, тільки слід перейняти відповідний досвід, який достатньо вже узагальнений у державі.

Між іншим, цінним є досвід царської Росії при проведенні земельної реформи, де однією з головних функцій Земельних банків було визначено надання довгострокових кредитів селянам, які бажають і мали пріоритетне право придбати земельні ділянки, а також надання кредитної підтримки для використання земель на корпоративних та кооперативних засадах жителями – представникам місцевих громад тощо. Є також механізми обмежень обсягів землекористування в одного власника як це вже застосовано для вітчизняних фермерів. Такі інституційні механізми дають змогу не допустити масову концентрацію земель сільськогосподарського призначення олігархами чи іншими категоріями покупців, що висувається як аргумент недопущення ринку земель сільськогосподарського призначення.

Оцінюючи стан інституційних механізмів регулювання аграрного підприємництва як особливої галузевої інституційної системи, то вона виходить далеко за рамки господарського процесу й позиціонується як селоутворювальний фактор. Проте аналізовані результати діяльності різних організаційно-правових форм показують, що аграрна підприємницька система нині зорієнтована виключно на одержання прибутку, що вступає у відповідне протиріччя з огляду на розвиток сільських територій та соціальний захист селян.

Така ситуація вимагає зміни державної політики, зокрема в регулюванні діяльності великих агрохолдингів, які за різними оцінками вже використовують у межах 10 млн га

земель сільськогосподарського призначення, а окремі агрохолдинги – від 200 до 500 тис. га, монополюючи функціонуючи в окремих регіонах, але при цьому не переймаються проблемами розвитку сільських територій.

Важко при цьому навіть уявити можливі банкрутства таких формувань і які це може мати системні соціальні наслідки не тільки для окремих сільських територій, але й для регіонів та держави в цілому.

Дрібні та середні виробники в сучасних інституційних умовах нині теж неспроможні забезпечувати виконання селоутворювальних, зокрема соціальних функцій через слабку самоорганізованість, низьку прибутковість і конкурентоспроможність. Більше того, дрібні та середні сільгоспвиробники вимушено є основним джерелом тіньової економіки і стихійного ринку, готівкових та бартерних розрахунків й інших негативних явищ.

На наш погляд, розв'язання зазначених проблем цілком реальне поєднанням приватного, громадського та державного інтересу. Дієвий шлях, поряд із законодавчим упорядкуванням участі великих аграрних формувань у розв'язанні проблем сільського розвитку, є реальна підтримка держави щодо створення сприятливих інституційних умов для розвитку дрібного і середнього підприємництва, включаючи особисті селянські господарства, які формують середній клас на селі, шляхом системної підтримки розвитку справжньої обслуговуючої кооперації як по горизонталі, так і вертикалі. Між іншим, такий шлях використовують тією чи іншою мірою всі країни ЄС.

Тільки кооперування селян у сучасних умовах спроможне забезпечити реальний самозахист їхніх економічних інтересів, вирівняти конкуренцію із великими аграрними

корпораціями, стати реальним фактором демонополізації аграрного ринку, формуючи скоординовану маркетингову тактику і стратегію з метою виходу на зовнішні та внутрішні ринки із великими оптовими партіями високої якості готової аграрної продукції, оптові закупівлі ресурсів, корпоративізувати фінанси, поліпшити залучення інвестицій, організацію власної логістики й інших факторів конкурентності. Але найважливішим є те, що кооперування дрібних і середніх виробників за своєю природою спроможне розв'язувати також проблеми громад у розвитку сільських територій, використовуючи можливості децентралізації при наданні їм більше повноважень та обсягів бюджетних ресурсів.

На наше переконання, такі й інші напрями удосконалення державної політики забезпечить конкурентний розвиток аграрного сектору України, уможливить максимально розкрити вітчизняний аграрний потенціал.

Висновки. Слід терміново розробити та прийняти законодавчі акти, які концентровано модернізують і формалізують державну аграрну політику відповідно до сучасних реалій, вимагає підвищеної уваги завершення земельної, управлінської, інфраструктурної, цінової й податкової реформи, реальна підтримка розвитку обслуговуючої кооперації як інституту, спроможного вирівняти конкуренцію із великими агрохолдингами та корпораціями; здійснити заходи щодо демонополізації аграрного ринку, створити однакові умови для діяльності дрібних, середніх і великих суб'єктів підприємництва, що сприятиме розвитку сільських територій, забезпечити своєчасне виконання інших зобов'язань, взятих Україною відповідно до Угоди про євроінтеграцію.

Список використаних джерел

1. *Гайдуцький П.І.* Аграрна реформа Л.Д. Кучми в Україні: історико-економічні аспекти / П.І. Гайдуцький // Економіка АПК. – 2015. – № 1. – С. 15-13.
2. *Кириленко І.Г.* Структурні реформи в аграрному секторі України / І.Г. Кириленко, В.Є. Івченко, В.В. Дем'янчук // Економіка АПК. – 2015. – № 9. – С. 15-29.
3. *Кропивко М.Ф.* Напрями удосконалення державного управління аграрним сектором в умовах децентралізації влади та дерегуляції господарської діяльності / М.Ф. Кропивко, М.М. Ксенофонтов, Н.В. Хміль // Економіка АПК. – 2015. – № 3. – С. 5-14.
4. *Лупенко Ю.О.* Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / Ю.О. Лупенко, В.Я. Месель-Веселяк, П.Т. Саблук та ін. – К. : ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2012. – 112 с.
5. *Пасхавер Б.Й.* Агросфера: тенденції та перспектива розвитку / Б.Й. Пасхавер // Економіка АПК. – 2015. – № 9. – С. 5-15.

6. *Рябокоть В.П.* Проблеми формування соціально-економічних умов розвитку українського села / В.П. Рябокоть // Економіка АПК. – 2015. – № 9. – С. – 68-74.
7. *Саблук П.Т.* Стан і напрями розвитку аграрної реформи / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2015. – № 2. – С. 10-17.
8. *Саблук П.Т.* Ціноутворення в період ринкового реформування в АПК: моногр. / П.Т. Саблук. – К.: ННЦ ІАЕ, 2006. – 440 с.
9. *Саблук П.Т.* Розвиток земельних відносин в Україні: моногр. / П.Т. Саблук. – К.: ННЦ ІАЕ, 2006. – 396 с.
10. *Саблук П.Т.* Активізація економічних реформ в аграрній сфері економіки України // Развитие АПК в контексте обеспечения продовольственной безопасности (матер. VIII Междунар. науч.-практ. конф. – 9-10 сент. 2010 г.); под ред. В.Г. Гусакова. – Минск: Ин-т системных исследований, 2011. – С. 198-201.
11. *Саблук П.Т.* Агропромисловий комплекс України: сьогодні та майбутнє. Стан і перспективи розвитку / П.Т. Саблук. – К.: Престиж Медіа Інформ, 2011. – С. 110.
12. *Сафронов Ю.М.* Інституціоналізм в умовах трансформації АПК / Ю.М. Сафронов // Ефективна економіка. – 2015. – № 4. – С. 4-7.
13. *Малік М.Й.* Інституціоналізація аграрного підприємництва: трансформація та ефективність / М.Й. Малік, О.Г. Шпикуляк // Економіка АПК. – 2010. – № 7. – С. 132-139.
14. *Малік М.Й.* Інститути та інституції у розвитку аграрної сфери економіки / М.Й. Малік, О.Г. Шпикуляк // Економіка АПК. – 2011. – № 7. – С. 169-177.
15. *Малік М.Й.* Інститути й інституції у розвитку інтеграційних процесів в аграрній сфері / О.Г. Шпикуляк, М.Й. Малік, О.Ю. Лузан // Економіка АПК. – 2013. – № 4. – С. 86 – 93.
16. *Шпикуляк О.Г.* Інституціоналізм як методологія міждисциплінарного пошуку в економічній теорії / О.Г. Шпикуляк // Економіка АПК. – 2009. – №11. – С.141-148.
17. *Шпикуляк О.Г.* Інституції та державна політика у регулюванні аграрного ринку / О.Г. Шпикуляк // Збірник наукових праць Вінницького державного аграрного університету. – Вінниця, 2009. – Вип. 40. – С. 79-92.
18. *Шпикуляк О.Г.* Інституції у розвитку та регулюванні аграрного ринку: монографія / О.Г. Шпикуляк. – К.: ННЦ ІАЕ, 2010. – 396 с.

Стаття надійшла до редакції 05.01.2016 р.

* * *

Новини АПК

Посівна площа сільськогосподарських культур очікується на рівні 2015 року

Зернові культури в усіх категоріях господарств прогнозується посіяти на площі 14,6 млн га, або 55% у структурі посівних площ, що відповідає нормативам оптимального співвідношення культур у сівозмінах. Про це зазначив Міністр аграрної політики та продовольства України Олексій Павленко.

«Посів ярих зернових культур прогнозується на площі 7,5 млн га, в тому числі ранніх ярих зернових – 2,6 млн га. При цьому структура зернового клину під урожай 2016 року може коригуватися залежно від умов перезимівлі озимих культур за рахунок оптимізації площ ярих зернових культур, зокрема, кукурудзи на зерно та пізніх круп'яних культур», – повідомив Міністр.

Важливим для озимих зернових культур є забезпечення оптимального мінерального живлення рослин. На сьогодні в 11 областях маємо сприятливі погодні умови для підживлення цих культур. Воно вже проведено на площі 242,6 тис. га, або 4% до прогнозу. Озимий ріпак підживлено на 48,1 тис. га, або 8%.

За результатами обстеження посівів озимих зернових культур станом на початок другої декади лютого 2016 р. із посіяних 7,1 млн га сходи отримано на площі 6,3 млн га (89%), з них у доброму та задовільному стані 4,2 млн га (67%), у слабкому та зрідженому 2,1 млн га (33%), загинули сходи на площі 0,08 тис. га.

Крім того, із посіяних 655,1 тис. га сходи озимого ріпаку отримані на площі 582,0 тис. га (89% до посіяних), з них у доброму та задовільному стані 384,1 тис. га (66%), слабкому та зрідженому стані 192,8 тис. га (33,1%), загинули сходи на площі 5,1 тис. га, або 0,9%.

«Що стосується структури посівних площ, то, за попередніми даними регіонів, уся посівна площа сільськогосподарських культур у всіх категоріях господарств під урожай 2016 року очікується на рівні 26,7 млн га, або на рівні 2015 року», – зазначив очільник міністерства.

Прес-служба Мінагрополітики України